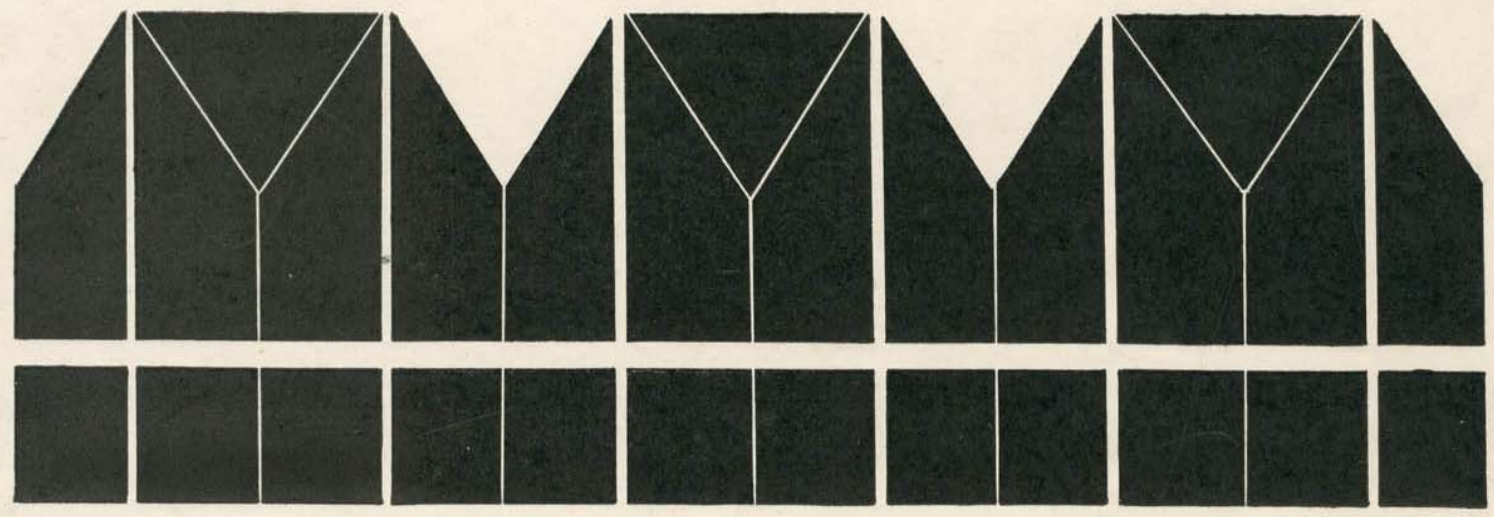

y. 29
22

МУЗЕЈ САВРЕМЕНЕ УМЕТНОСТИ
СИБИРСКОЈ
УМБ. БР. BIBLIOTEKA

JUGOSLOVENSKA
GRAFIKA
20. VEKA

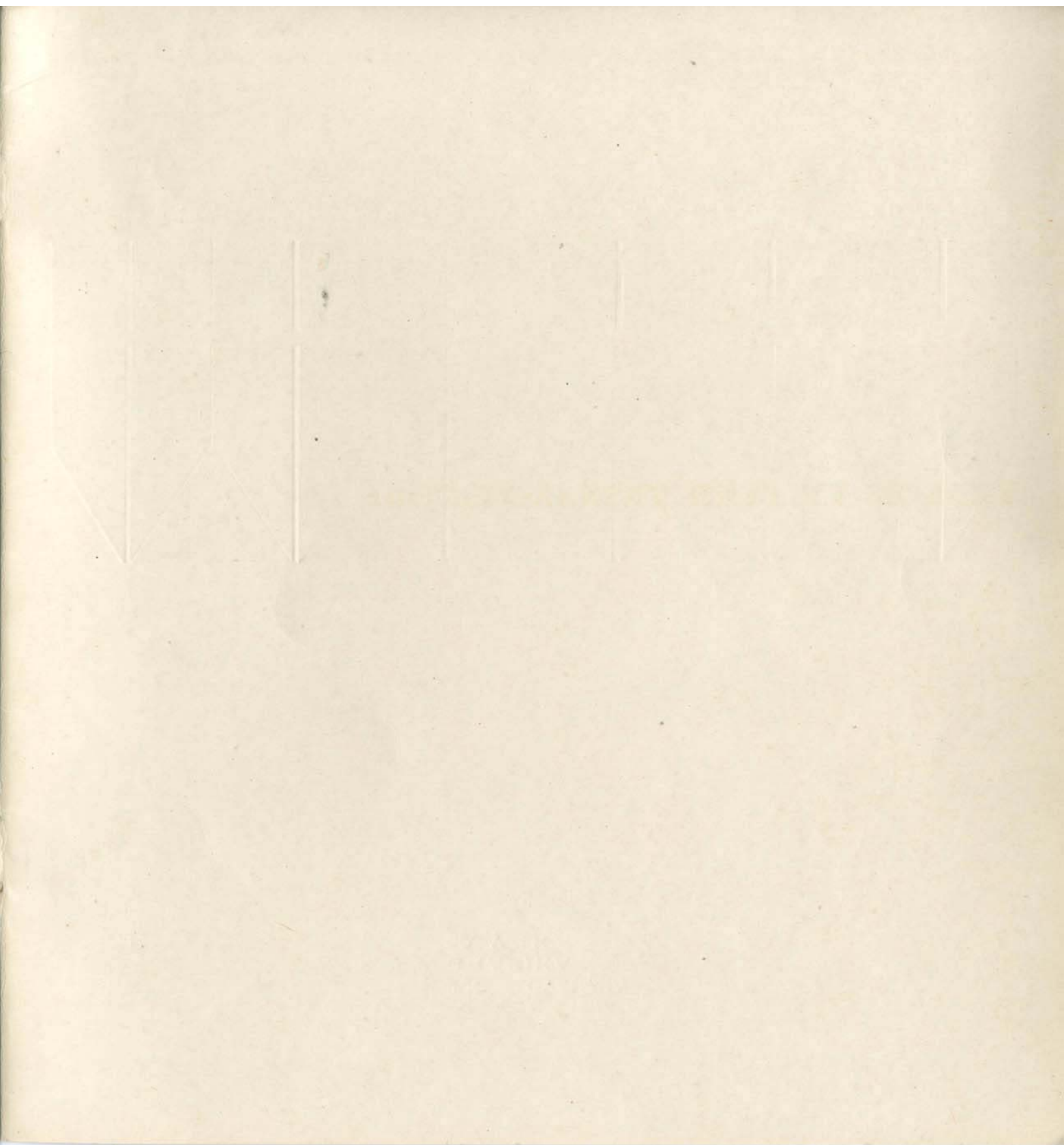

MUZEJ SAVREMENE UMETNOSTI • BEOGRAD • 20 OKTOBAR - 20 DECEMBAR 1965.

160

JUGOSLOVENSKA GRAFIKA 20. VEKA

MUZEJ SAVREMENE UMETNOSTI • BEOGRAD • 20. OKTOBAR – 20. DECEMBRA 1965.

UD 826

plan izložbe: Marija Pušić

realizacija i postavka izložbe: Marija Pušić, Jerko Denegri

članovi: Draga Panić, šef umetničkog odeljenja
Zoran Tošić, šef odeljenja za dokumentaciju

stručni kolegijum:

Božica Cosić, kustos
Jerko Denegri, kustos
Dragoslav Đorđević, kustos
Radmila Panić, kustos
Marija Pušić, kustos

tehnička saradnja: Nikola Bertolino, Kukolj Milorad, Stevanović
Paško

Izložba jugoslovenske grafike XX veka je prva u nizu povremenih izložaba koje će se u posebnoj sali Muzeja sukcesivno smenjivati. U njima će se sastojati dinamični, galerijski deo Muzeja, za razliku od njegove relativno stalne postavke. Zato pre no što se analizira razvoj savremene jugoslovenske grafike, neophodno je istaći same zadatke ovakvih izložaba kao jedne od najbitnijih delatnosti Muzeja.

Povremene izložbe imaju nekoliko ciljeva. Prvo, one su u odnosu na stalnu postavku komplementarne; treba da objasne izvesne njene momente, da ih predstave integralnije, u punom kontekstu, kako bi definitivni rezultati kojima se ona bavi bili jasniji.

Povremene izložbe imaće zato podjednako za predmet pojedine značajne pokrete, pojedine istaknute ličnosti, kao razvojne faze i epohe naše umetnosti uopšte. Prema tome, funkcija povremenih izložaba je da, prelazeći krug suviše reprezentativnog fokusa, studioznije objasne presudne momente, ličnosti, epohe, discipline naše umetnosti.

Drugi njihov cilj je da prati izbliza tokove žive umetnosti, da uočava i otkriva vrednosti, umesto da ih samo pasivno sabira. Na taj način će izići iz muzejske tišine i začaranosti trajnih vrednosti u život, da bi se osetili svi živi zvukovi i damari.

Treći zadatak ovih izložaba sastoji se u intenzivnom razvijanju međurepubličke i međunarodne kulturne saradnje. Kada je u pitanju međurepublička saradnja, one će u odnosu na stalnu postavku biti dopunske, jer će, predstavljajući umetnike pojedinih naših naroda i primajući pod svoj krov zbirke nacionalnih muzeja i njihove izložbe posvećene nacionalnoj umetnosti, — ukloniti izvesne nužne nesrazmere stalne postavke i doprineti živoj razmeni ideja i dela. Muzej će dakle ovim svojim izložbama, u širem okviru i na široj tematskoj osnovi, nastaviti svoju delatnost na razvijanju međurepubličkih veza započetih od strane njegovog Salona koji priređuje individualne izložbe najistaknutijih naših umetnika iz raznih kulturnih centara.

Najzad, izvanredno značajan i nov, biće rad na razvijanju međunarodnih kulturnih veza, na razmeni sa pojedinim svetskim umetničkim muzejima, što će imati za posledicu dublje upoznavanje i afirmaciju naše umetnosti, kao i da najveće vrednosti strane umetnosti povremeno budu prisutne i u našoj sredini.

Tim sinhronizovanim izložbama ovaj dinamični, galerijski deo Muzeja predstavlja bitnu, modernu crtu njegove fizionomije i znači koliko doprinos dubljem izučavanju savremene umetnosti, toliko i doprinos njenoj socijalizaciji.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a header or title.

Second block of faint, illegible text.

Third block of faint, illegible text.

Fourth block of faint, illegible text.

Fifth block of faint, illegible text.

Sixth block of faint, illegible text.

Seventh block of faint, illegible text.

Faint text at the bottom of the page, possibly a footer or signature.

Razvoj moderne jugoslovenske grafike ne započinje u svim centrima istovremeno. Dok je u Hrvatskoj Menci Klement Crnčić (1865—1930) krajem XIX veka pripremio tle za kasniji snažniji zamah, u Sloveniji i Srbiji prvi listovi u duhu novih shvatanja pojavljuju se sa zakašnjenjem od skoro dve decenije. Međutim, postoje ipak izvesni zajednički imenitelji, i ako bismo pokušali da skiciramo razvoj jugoslovenske grafike do II svetskog rata, zapazili bismo tri faze. Prva se poklapa sa stremljenjima do 1918, druga sa stvaralačkim nastupom novih generacija posle 1918, a treća sa ideološkim i društvenim kretanjima tridesetih godina, sa tendencijama socijalno aangažovane umetnosti.

1900—1941.

Impresionizam koji u naše slikarstvo unosi revolucionarna shvatanja, grafiku skoro i ne dotiče. Bakropisi i drvorezi Miroslava Kraljevića (1885—1913) stoje izdvojeno na početku veka, kao nagoveštaj nove tematske i stilske orijentacije u kojoj se susreću impresionizam i secesija. U periodu do I svetskog rata grafika je privukla samo nekoliko umetnika, i to uglavnom iz grupe »Medulić«.

U periodu između dva rata razvoj jugoslovenske grafike je isprekidan, u znaku povremenih interesovanja i napora retkih, pasioniranih pojedinaca. Mlađi iz Zagreba i Ljubljane, afirmisani neposredno pre i posle I svetskog rata, sticajem istorijskih okolnosti bili su upućeni na srednjoevropske umetničke centre, i to je uslovlilo da se u njihovim listovima oseti delimična srodnost. Tako je secesija kratkotrajno uticala na stvaralaštvo Tomislava Krizmana (1882—1955), braće Kralj i još nekih autora u Hrvatskoj i Sloveniji, a potpuno zaobišla umetnike u Srbiji.

Ekspressionizam je i u ovoj oblasti ostavljao dublje tragove, omogućujući svakom autoru da u veoma širokim okvirima nađe individualni izraz.

Mapa »Proljetnog salona« i grafička dela Tomislava Krizmana, Ljube Babića (1890), Vilka Gecana (1894), Marijana Trepšea (1897—1964), Ernsta Tomaševića (1897), Sergija Glumca (1903—1964), Ivana Tabakovića (1898) ukazuju da je u Zagrebu dvadesetih godina interesovanje za grafiku dosta živo. Postepeno se gubi patetičan literarni ton, nasleđen od secesije. Dramatična atmosfera, oštar sukob crno-belih površina, naglašena kontura, umerena stilizacija nose obeležja srednjoevropskih ekspresionističkih strujanja i pariskih uticaja. Najobimniji grafički opus u Zagrebu ostavio je Tomislav Krizman. Pošto je prevladao uticaj secesije, zadržao se, uglavnom, u stilskim okvirima realizma. U litografijama Ljube Babića ublažavaju se kontrasti svetlo tamnog, a dinamična linija zacrtava obrise pejzaža. Vilko Gecan ističe konturu ne zapostavljajući modelaciju. Deformacija oblika umerena je i kod Marijana Trepšea. Ernst Tomašević je u ranim litografijama preuzeo ekspresivni rukopis Van Goga, po čemu je prilično usamljena

ličnost, dok se neki listovi u rasporedu planova i metodu građenja pejzaža, nadovezuju na stvaranje Ljube Babića. Ekspresionizam Sergija Glumca, u mapi »Metro«, izdvaja se geometrizacijom površina i transponovanjem jednog posebnog aspekta gradskog života. Uz bakropis i druge tehnike duboke štampe, kao i drvorez, koji su u Zagrebu i Ljubljani već imali tradiciju — litografija privlači hrvatske, a delimično i slovenačke mlade, tako da je dosta karakteristična za razvoj jugoslovenske grafike do II svetskog rata. U Beogradu je retko primenjivana, kao uostalom i bakropis i akvatinta.

Međutim, i pored ostvarenih i nagoveštenih rezultata, u periodu između dva rata, grafika nije paralelno pratila razvoj slikarstva, pa često ni dostizala njegove vrednosti i značaj. Ističe se pedagoška i popularizatorska aktivnost Tomislava Krizmana. Sličnu zaokupljenost grafikom ispoljili su Milenko Đurić (1894—1945) u Hrvatskoj, a Božidar Jakac (1899) i Miha Maleš (1903) u Sloveniji. U Srbiji Ljuba Ivanović (1882—1945), izvedan crtač sa impresionističkom osetljivošću za efekte svetla, izlaže grafike, drvoreze i linoreze, tek od 1930.

Prvi listovi srpske moderne grafike izuzetno su smela ostvarenja. Apstraktne kompozicije — linorezi Mihaila Petrova (1902), publikovani u »Zenit«-u, »Dada-tank«-u, »Ut«-u od 1921. do 1923, okrenuti su ekspresionizmu, ali njegovoj antiliterarnoj, antinaturalističkoj, irealističkoj tendenciji, koja je Kandinskog odvela apstrakciji. U periodu između dva rata, Petrov se kretao smerom apstrakcija-ekspresionizam-realizam. Na relaciji ekspresionizam-realizam razvija se i delo Božidara Jakca, nesumnjivo najznačajnijeg slovenačkog grafičara u tom periodu. Bilo da je komponovao listove u kontrastima širokih ploha, ili ih poetizovao mekšom modelacijom, nijansiranjem tona i arabeskom linije, Jakac je dostizao visoki stepen virtuoznosti.

Razvoj savremene slovenačke grafike, ubrzan »Klubom mladih« i plimom ekspresionizma u trećoj deceniji ovog veka, predstavljaju dela Božidara Jakca, Toneta Kralja (1900), Franceta Kralja (1895—1960), Vena Piona (1896) i Mihe Maleša. Tone Kralj je kao grafičar plodniji od Franceta Kralja. Teze Nove stvarnosti smiruju njegov raniji ekspresionizam i u ciklusima iz seoskog života preovlađuje izvesna skulptorska stilizacija. Uz sklonost ka socijalnom, tematicu u mnogome tipičnu za ekspresionizam uopšte, bakropisi Vena Piona otkrivaju i druge karakteristike. Rani radovi Mihe Maleša svedoče o kolebanjima mlade, tzv. »četvrte« umetničke generacije, koja se sve više okretala prema življim, aktuelnijim umetničkim centrima, naročito Parizu. Pošto je pretrpeo uticaj secesije i ekspresionizma, Maleš se u Pragu opredeljuje za umerenije post-fovističke i post-kubističke tendencije, pa je jedno vreme, pre nego što je prišao realizmu, i predstavnik pariske struje.

Podela razvoja jugoslovenske grafike između dva rata na dve faze ne sme se tumačiti bukvalno, kao kruta periodizacija, već samo kao podvlačenje onih shvatanja koja su postala naročito izrazita, pa i tipična u četvrtoj deceniji. Jer kretanja iz ranijih perioda nisu prekinuta. Karakteristično je da zahtevi u smislu traženja

nacionalnog izraza, i ranije isticani, od tada dobijaju određeniju idejnu platformu. Time grafika postaje gotovo programatsko sredstvo naprednih umetnika u želji da se umetnost približi radnim masama i tematski usmeri kao agitaciona reč više nego kao estetski eksperiment i poruka.

Pregrupisanje umetnika u Zagrebu od 1926.* signalizuje da mladi donose nova likovna i idejna kretanja. Na stvaranje pojedinih umetnika u krugu »Zemlje« uticao je jedan tok nemačkog ekspresionizma u kome je nezadovoljstvo mladih ishodima rata dobijalo naglašenu kritičku, društvenu i političku orijentaciju. Opšta ekonomska kriza u svetu uslovlila je da se aktuelnost Nove stvarnosti ne ograniči samo na Nemačku. Delo Geoga Grosza ukazalo je mnogim stvaralocima na oblast u kojoj jedan angažovani umetnik može da se inspiriše. U tom smislu, od tridesetih godina se i u jugoslovenskoj grafici primećuje preokret u izboru i plastičnoj obradi teme. Slikoviti predeli, vedute gradova, zatim bizarne, galantne scene, atmosfera kabarea, koncerti, pozorišne estrade, enterijeri kafana, u senke zaronjeni prostori u kojima se kreću povorke atraktivnih likova — napuštaju grafičke listove i ustupaju mesto socijalnom protestu — zemlji i čvornovitim rukama. Periferija se uselila u umetnost naprednih stvaralaca i zajedno sa selom skinula masku pastoralne idiličnosti otkrivajući svoje istinitije lice.

Umetnici koji se sreću na izložbama »Zemlje« (1929—1935) prenosili su svoja zapažanja u crtež daleko češće nego u grafičke ploče. Najznačajniji crtački opus u ovoj grupi stvorio je Krsto Hegedušić (1901). Oštrinom kritičke opservacije i smislom za ekspresivnu liniju, njegovi crteži prestaju da budu reportaže i postaju umetnička svedočanstva epohe. U grafičkim listovima Vilima Svečnjaka (1906) izrazit je sarkazam kojim efektno osvetljava karikaturno viđen kler. Oton Postružnik (1900) sintetizuje i stilizuje oblike.

Marijan Detoni (1905) u nekim mapama mazarelovski otkriva život proletarijata, po čemu je blizak Đorđu Andrejeviću Kunu (1904—1964). U ciklusima »Predgrade« i »Bog u Trbovlju« Maksim Sedej (1909) je bliži stremljenjima ovih umetnika, nego dotadašnjem delu slovenačkih ekspresionista. Mogućnosti koje je u bakropisu nagovestio, Đorđe Andrejević Kun nije razvijao. Kao osnivač i član grupe umetnika »Život«, svesno se opredelio za robustniji stil u drvorezu i linorezu, da bi dublje zašao u gradsku periferiju, život borskih rudara i epopeju Španskog građanskog rata. Iskrenost uverenja kod ostalih autora nije uvek nadoknađivala umetničku nespremnost; pojedinci su, međutim, mogli da stoje ravnopravno sa vrednostima postignutim u našoj grafici između dva rata (Pivo Karamatijević (1912—1963), mapa »Zemlja«). U Zagrebu, Ljubljani, Beogradu, kao i kod malobrojnih grafičara u Bosni, drvorez i linorez su veoma karakteristični za pripadnike i simpatizere socijalno angažovane umetnosti, što njihovo stvaranje povezuje i sadržajno i stilski. Ta srodnost se može tumačiti

* 1926. Zagreb
Izložba »Sestorice«, izložba Otona Postružnika i Ivana Tabakovića

skućenim izborom tehničkih mogućnosti, ali i činjenicom da su pristalice ove tendencije privržene ekspresionizmu koji je u mnogome predstavljao renesansu drvoreza i razvio njegove nove izražajne mogućnosti, kao što je impresionizam, svojevremeno, odigrao istu ulogu u renesansi litografije.

Od 1930. godine u Beogradu se grafika češće izlaže. Više autora bavi se njom povremeno Franjo Radočaj (1902—1948), Dušan Janković (1894—1950), Ivan Radović (1894), Jelena Ćirković (1910) i drugi i 1930. priređuje se Prva grafička izložba. Organizuju se razmene grafičkih priredaba. Gostovanje članova »Zemlje« na izložbi Savremene grafike u Ljubljani 1930, koja označava i nastup tzv. »četvrte« generacije slovenačkih umetnika, uzvraćeno je izlaganjem slovenačkih grafičara na izložbi grupe »Trojica« u Zagrebu 1934. godine. Na zagrebačkoj Akademiji školuje se niz umetnika koji će, po povratku u Ljubljanu, slovenačkoj umetnosti dati nove impulse. Izlaganjem Maksima Sedeja, pojavom litografija France Miheliča (1907), koje su već nosile klicu njegovog posebnog stila i tematike, kao i grafičkim opusom »Nezavisnih« ispoljavaju se nove težnje: odstupanje od tradicija impresionizma i slovenačkog ekspresionizma.

Mladi koji su se pojavili poslednjih godina četvrte decenije, obećavali su bogatiji razvoj jugoslovenske grafike ali je to obećanje naglo presekao rat.

1941—1945.

Borba za oslobođenje zemlje od 1941 do 1945. predstavlja posebno poglavlje i u istoriji naše umetnosti. Preko crteža i grafika stvorenih u NOR-u i dela nastalih u koncentracionim i zarobljeničkim logorima, uspostavlja se izvestan kontinuitet sa predratnom socijalno angažovanom umetnošću.

Uz uzbudljiva umetnička dela, iz NOR-a su ostali radovi koji imaju vrednost istorijskog dokumenta, svedočanstva herojske epopeje. U tom opusu, spontane beleške umetnika razlikuju se od radova namenjenih propagandi (plakata, proglašenja, vinjeta i zasebnih grafičkih listova). Analizom se otkrivaju dva stilska toka: u jednom se nastavlja razvoj ekspresionističkog izraza, a u drugom — realističkog, u ratu naročito poentiranog i negovanog. To se već sasvim jasno uočava od 1943. i 1944. kada se u partizanima bori niz naših umetnika. Veći broj dela i potiče iz tih godina, dok su ranija samo delimično sačuvana jer su nestajala u toku rata kao plen neprijatelja ili su izgubljena u okršajima.

1945—1965.

U prvim posleratnim godinama, uz listove koji su ilustrovali izgradnju, pojavljuju se i grafike, razrade skica i zabeleški iz ratnih dnevnika umetnika. Tako je zaokružena jedna tendencija naše umetnosti koju pratimo od tridesetih godina. To su ujedno i dela iskrenog doživljaja i ubeđenja, čime se izdvajaju iz mase radova koji su nastali nešto kasnije kao posledica tadašnjih shvatanja o socijalno angažovanoj umetnosti. Borba protiv dogmatizma

doprinela je i usponu savremene jugoslovenske grafike, njenom stilskom rascvetavanju i sadržajnom obogaćenju.

Dok se u Zagrebu 1949. proslavljao jubilej »25 godina grafike na Akademiji« u Beogradu prva generacija likovne Akademije osniva Grafički kolektiv, a na tek osnovanoj ljubljanskoj Akademiji već se školuju prvi studenti. Grafičke odseke ovih škola vodili su spremni pedagozi, što je doprinelo da se naglo pojave brojni mladi stvaraoci, od kojih će se neki čak isključivo posvetiti grafici. Generacije afirmisane u Zagrebu i Ljubljani pred II svetski rat dale su nov pravac razvoju jugoslovenske grafike, dok je ta uloga u Beogradu pripala, uglavnom, autorima koji su u umetnički život stupili posle oslobođenja. Od tog vremena u Beogradu postoji veoma živ interes za grafiku, a i u Novom Sadu i u Škoplju deluje nekoliko talentovanih grafičara.

Povećani interes za grafiku rezultat je ugleda i popularnosti koje je ona stekla pre rata i u toku NOR-a, ali i njenog opšteg procvata u svetskoj umetnosti u kojoj, neko vreme ima intenciju da zameni sliku, zadovoljavajući potrebu sve brojnijih ljubitelja umetnosti — skromnih prihoda — za originalnim umetničkim delom. Odgovarajući toj potrebi, grafika se u jednom trenutku skoro poistovećuje sa slikom, preuzima format i druge premise pa i njeno osnovno izražajno sredstvo — boju. Služeći slikarstvu ipak je više dobila nego izgubila. Vratila se sebi bogatija, oslobođena mnogih okova, predrasuda i konvencionalnih shvatanja, čime su se u mnogome proširile mogućnosti njenog izraza. Ubuduće se razvija paralelno sa slikarstvom, a nekada mu i posuđuje svoja iskustva. Menja se i odnos između nje i društva: lišavajući se anegdoticnosti, napuštajući teren društvene kritike, ponekad je gubila ljubav šire publike, stičući ugled ravnopravne umetničke discipline. Sve to je uslovilo da se prate srodna, skoro paralelna kretanja u svim likovnim disciplinama i da se grafika stilski sasvim uklopi u opšti razvoj savremne jugoslovenske umetnosti.

Pojam realizma se od 1950. godine postepeno proširuje i u oblasti grafike. Napor da se verno reprodukuje objekt zamenjen je naporom da se on stilizuje i ispitivanjem mogućnosti grafičkih tehnika. U beogradskom krugu naglašen je interes za tehnike bakropisa i akvatinte, za klasični grafički izraz crno-belog. Međutim, istovremeno, u svim centrima podjednako, uočava se invazija boja, procvat litografije i dosta često insistiranje na kolorističkim efektima u linorezu, drvorezu i drugim tehnikama, što se može objasniti kretanjima svetske grafike, posebno u okviru Pariske škole, uz napomenu da pikturalnost nikada nije ugrozila razvoj jugoslovenske grafike jer je sačuvan kriterijum o suštini i individualnosti ove tehnike.

Period do 1955. godine obeležen je intenzivnim radom, uglavnom eksperimentisanjem, mada je nekoliko autora dalo ostvarenja koja su prihvaćena kao autentični rezultati i doprinosi. Od osnivanja međunarodne izložbe grafike u Ljubljani 1955. godine, odnosno 1957. od kada brojnije nastupa i najmlađa generacija grafičara, razvoj je još intenzivniji. Smelije se istražuje, napuštaju principi klasične čistote grafičkog prosedeja i koriste novi efekti i sloboda u obradi ploče, što neke autore pretvara u alhemičare koji složeni tehnološki postupak skrivaju iza novorođene grafičke kategorije tzv. »kombinovane tehnike«.

Stvaranje prvih posleratnih godina osciliralo je u širokom dijapazonu od realizma do ekspresionizma. Vremenom realizam prima poetsku intonaciju, koja ga nekad odvodi u metafizički realizam i približava sferama fantastike, ili se razvija u pravcu tzv. nove figuracije, gde se dodiruje sa ekspresionističkim i nadrealističkim strujanjima. Postepeno oslobađanje od vernog reprodukovanja predmeta imalo je za posledicu veću slobodu u interpretaciji i izboru sižea, pa i potpuno apstrahovanje objekta.

Grafičari, afirmisani između dva rata, nastavljali su realističke tradicije ili svoj specifično »klasični« vid ekspresionizma (Božidar Jakac, Mihailo Petrov, Đorđe Andrejević Kun, Tomislav Krizman, Marijan Detoni, braća France i Tone Kralj, Pivo Karamatijević, Vilim Svečnjak*). Na njihovo delo nadovezuju se autori koji su u umetnički život stupili neposredno pred II svetski rat ili posle oslobođenja (Branko Šotra (1906—1960), Riko Dibenjak (1908) i dr.). Srazmerno brzo, u toku nekoliko godina, umetnici, naročito predstavnici mlađe generacije, sve su slobodniji u svojim nastojanjima, tako da izrastaju u nosioce izvanredno intenzivnog i bogatog razvoja naše savremene grafike koji se uklapa u tokove svetske grafike.

Samoborski ciklus Zlatka Price, iskidani koreni i figure Stojana Čelića (1925), prozračni listovi Alberta Kinerta (1919), groteske Vilima Svečnjaka kao izvanredni grafički rezultati do 1955. godine predstavljaju jednu novu, savremenu likovnu formulaciju, varijantu tzv. linearnog ekspresionizma.

Tada već i France Mihelič nalazi svoj posebni zamišljeni, melanholični i u mnogome nadrealni svet, ponikao iz kurentskih svečanosti i postaje prethodnik fantastike kojoj se, kroz karnevalski vrtlog, približava i ekspresionizam Marija Maskarelija (1918). Poetski realizam Boška Karanovića i Mladena Srbinovića (1925), u tehnici litografije, usmeren je umerenom kolorističkom ekspresionizmu. Karanović je skoro isključio boju iz svojih listova, razvijajući se kao izraziti grafičar; Srbinovićev grafički izraz je u funkciji njegovog slikarstva, što se uočava i u posleratnom grafičkom opusu Otona Postružnika, Marija Pregelja (1913), zatim Lazara Vujaklije (1914), Aleksandra Lukovića (1924), i još nekih slikara.

Ekspresionizam, kao novi romantičarski nemir i otpor prema ograničavanju pravilima i normama, proteže se u svojoj stilskoj polimorfnosti na različite načine u delu mnogih današnjih grafičara (Marij Pregelj, Nikola Martinoski, Kosta Angeli Radovani (1916), Vilko Selan Gliha (1912), Jelena Čirković, Ankica Oprešnik (1919), Ive Šubic (1922), Dragutin Avramovski 1931), Petar Mazev (1927), Milan Kerac (1914), Josip Restek (1915), Zlatko Slevac (1926), Miodrag Rogić (1932) i drugi). Neki autori se zadržavaju na ekspresionizmu forme, neki u kompoziciju unose i izvestan geometrizam i reskost linije i konture. Sve su to genetske etape ka apstraktnom izrazu i fantastici.

Smisao za ravnotežu čistih oblika i njihov autonomni život razvijen je kod Ivana Picelja (1924) i Dragoslava Stojanovića-Sipa (1920), s tim što je Picelj isključivije opredeljen za geometrijsku apstrakciju — koja inače ne privlači mnogo naše umetnike — insistirajući

* Grafički radovi Vilima Svečnjaka izloženi 1952. u Zagrebu predstavljali su za to vreme smelu interpretaciju ekspresionizma.

na antisubjektivnom stavu: verovanju u lepo kao objektivnu racionalnu vrednost. To je shvatanje da naša epoha zahteva novi tip stvaraoaca koji bi oblikovao vizuelnu realnost mašinizirane civilizacije poštujući matematički i industrijski duh vremena, u težnji da ostvari sintezu umetnosti u novim urbanim celinama. Za sada su pobornici te teorije još retki*).

Među najmlađim autorima sličnih shvatanja ističe se Miroslav Šutej (1936). Njegovi grafički listovi su se pojavili 1962. predstavljajući originalan doprinos geometrizovanoj apstrakciji slično kako se ona razvija u Novim tendencijama u smeru vazarelovske optičke igre koju u najnovijim radovima zastupa i Ivan Picelj.

Shvatanje da je primarna funkcija umetničkog dela lični izraz osećajnosti čime ono postaje i izraz čovekov uopšte daleko je bliže jugoslovenskim umetnicima, pa je izraženija i njihova sklonost ka asocijativnom, maštovitom i lirskom. U toj veoma širokoj skali traženja, niz autora donosi autentične vrednosti, bilo da su zaokupljeni problemom transponovanja pejzaža, formi života i ritma pokreta, ili da ih kondenzuju i prevode u znak. (Stojan Čelić, Oton Gliha (1914), Andrej Jemec (1934)), Zlatko Prica, Milivoj Nikolačević (1912), Milo Milunović (1897), Ordan Petković (1930), Albert Kinert, Edo Murtić, Jovan Kratochvil (1924), Oto Logo (1931), Bogdan Borčić (1926), Ferdinand Kulmer (1925), Josip Restek, Ankica Oprešnik i dr.). Čak i izraziti predstavnici apstrakcije i strukturalizma u grafici — naturalizma materije i magije kaligrafskog znaka — kao Riko Debenjak i Janez Bernik (1933), u ranijim radovima pa i kasnije mogu da se priključe ovoj grupi umetnika.

Savremena antigeometrijska apstrakcija u grafici počela je da živi tek kada su autori sa tipično grafičkom senzibilnošću osetili kakvo bogatstvo krije ploča i kolike su mogućnosti same grafičke fature. Time grafika prati strukturalističke tendencije, a unekoliko je i njihov prethodnik. Riko Debenjak je pošao od poetskog realizma da bi kasnije, između 1955. i 1957, kao izvanredan tehničar prvi krenuo u istraživanja tananosti tona, fature i boje u bakropisu, akvatinti i kombinaciji ovih tehnika, i tim putem stigao do apstrakcije. Ova pasija toliko obuzima nekoliko slovenačkih grafičara, naorčito predstavnika najmlađe generacije (Janez Bernik, Janez Boljka (1931), Bogdan Borčić, Vladimir Makuc (1925), da postaje sinonim ljubljanske grafičke škole, mada se, kao karakteristična inovacija u grafičkom prosedeu, nalazi i u drugim umetničkim centrima, naročito šezdesetih godina. Mihailo Petrov je eksperimentisao grafičkom fakturama da bi se uglavnom, od 1960, usredsredio na slobodnu kompoziciju, približavajući se enformelu koji kao varijantu apstrakcije zastupaju još neki autori.

Marko Krsmanović (1930), Boško Karanović, Božidar Džmerković (1930), koriste u svojim novim radovima efekte reljefne duboke štampe i tako najavljuju novu figurativnost, kao što je i Vladimir Makuc rafiniranim grafičkim postupkom svoj ekspresionizam obojio prividno dečijom naivnošću, sadržajem jednog novog realizma.

* U oblasti tzv. primenjene grafike geometrijska apstrakcija ima daleko brojnije pristalice tako da se i snažnije oseća u stilskom razvoju plakata, opreme knjige i uopšte deluje na evoluciju sredstava vizuelne komunikacije.

Poetski realizam koji je zaokupljen intimnim i tihim doživljavanjem prirode i ljudske egzistencije (Mirjana Mihač (1924), Slobodan Pejović (1932), Nikola Rajzer (1918), Milorad Janković (1927), Vila Memnuna (1934) i dr.), dosta je usamljen. Međutim realizam je nosio i klicu razvoja nadrealizma i fantastike i ta tendencija se ispoljila kao inspirativna i plodonosna, privlačeći najmlađe umetnike. Izvanredna tehnička virtuoznost ove generacije, stečena još tokom školovanja, dozvolila je talentovanim pojedincima da brzo, skoro bez lutanja, nađu samostalan put i izraz.

Umetnička stvarnost za njih je najčešće pitanje šireg filozofskog shvatanja i osećanja specifične senzibilnosti epohe. Tehnicističkoj svesti Novih tendencija oni suprotstavljaju realnost materije i snova. Te alternative krajnje su konsekvence doživljaja univerzuma, stava da se on može konkretizovati u detalju materije ili transponovati, u simbol. Ta dva polariteta prepoznajemo u strukturalističkim i nadrealističkim tendencijama kao odraz analitičke ili sintetičke vizije sveta. Dok već pomenuti slovenački grafičari zastupaju strukturalističku struju, u krugu beogradskih umetnika istaknutija je nadrealistička.

Radovi mladih beogradskih nadrealista, po svojoj poetskoj intonaciji i smislu za likovnu metaforu i simboliku, stoje skoro sasvim izdvojeno u razvoju naše grafike. U želji da unesu novi sadržaj u figurativnu umetnost, da je preporode i osavremene, Branko Miljuš (1936), Radovan Kragulj (1934), Miodrag Nagorni (1932), Bogdan Kršić (1932) i drugi, spletom linija, sukobom svetla i senke, otkrivaju ponore svojih snova i razigrane mašte. Ne osvrćući se na klasično pravilo nadrealizma — automatizam prevođenja košmarnih simbola podsvesti — interpretiraju ga samostalno, zadržavajući pravo da ga svesno osenče svojim opsosijama i problemima, radostima i strahovanjima koja im je u nasleđe predao naš ratnom neurozom opterećeni vek.

Dok je Miodrag Nagorni zagledan u kosmička kretanja, Bogdan Kršić u stravu rata, Branko Miljuš romantizuje svoje vizije, zaokupljen misterijom nastajanja i postojanja, i ta egzistentna čovekova pitanja zagonetke su njegovog maštanja.

U Sloveniji tendencije ka nadrealnom i fantastici inspirisane su delimično elementima narodne umetnosti i života koji su potpuno slobodno i individualno interpretirani u delu svakog autora (France Mihelič, Jože Horvat Jaki (1930), Marijan Pogačnik (1920)). France Mihelič je od magijskog realizma krenuo u astralne oblasti apstrakcije, ponevši sa tla, kao daleki eho realnosti, samo neki detalj. Marijan Pogačnik iz seoskih idila postepeno izdvaja stilizovane fragmente i pretvara ih u ornamentalni preplet apstraktnih znakova.

Karel Zelenko (1925) i, u Zagrebu, Zlatko Bourek (1929), a u najnovijim radovima i Željko Hegedušić (1906), zadržavaju se na slici gradskog, vašarskog košmara pokušavajući da anegdotom ilustruju jedan filozofski stav, dok je nekoliko mladih autora opsednuto užasima rata i uništenja.

Od 1960. brojnije se afirmišu najmlađa generacija grafičara koja proširuje stilski dijapazon razvoja jugoslovenske grafike.

KATALOG

1900 — 1941.

DORDE ANDREJEVIĆ-KUN
(1904 — 1964)

1. TRI FIGURE	linorez	145 × 115
2. AKT	bakropis	140 × 90
3. SOBE ZA PRENOČIŠTE	linorez	115 × 95
MAPA »KRVAVO ZLATO« (1934—1936)		
4. LIST I	linorez	135 × 110
5. LIST II	linorez	135 × 110
6. LIST III	linorez	135 × 110
7. LIST IV	linorez	135 × 110

LJUBO BABIĆ
(1890)

8. PORTRET A. G. MATOŠA 1913.	litografija	343 × 281
9. SV. SEBASTIJAN 1917.	litografija	240 × 190
10. GOLGOTA 1917.	litografija	770 × 780

MARIJAN DETONI
(1905)

MAPA »SA SENE«, 1934.		
11. LIST I	linorez	300 × 250
12. LIST II	linorez	300 × 250
13. LIST III	linorez	300 × 250
14. LIST IV	linorez	300 × 250
15. LIST V	linorez	300 × 250
16. LIST VI	linorez	300 × 250

VILKO GECAN (1894)	MAPA »ROPSTVO NA SICILIJ«, 1921.		
	17. SVAĐA	litografija	350 × 350
	18. PRED OBJED	litografija	350 × 350
	19. NA SICILIJANSKOJ CESTI	litografija	350 × 350
	20. KONKURENTI	litografija	350 × 350
	21. DRUGOVI	litografija	350 × 350
SERGIJE GLUMAC (1903 — 1964)	22. ODMOR	litografija	350 × 350
	23. METRO II, 1928.	drvorez	280 × 227
	24. METRO V, 1928.	drvorez	280 × 225
	25. METRO VII, 1928.	drvorez	280 × 225
KRSTO HEGEDUŠIĆ (1901)	26. METRO XII, 1928.	drvorez	280 × 225
	27. NACEK CELENCA, 1926.	bakropis	300 × 255
	28. NACEK CELENCA, 1926.	litografija	370 × 290
	29. RADNICI, 1926.	bakropis	198 × 175
LJUBA IVANOVIĆ (1882 — 1945)	30. LAZARI, 1926.	bakropis	213 × 265
	31. STARI PARIZ III	linorez	315 × 240
	32. PORTRET NN	drvorez	243 × 165
	33. IKONOSTAS	linorez	255 × 243
BOŽIDAR JAKAC (1899)	34. MANASTIR ZRZE — IKONOSTAS	linorez	275 × 255
	35. KONCERT, 1921.	drvorez	280 × 173
	36. DIRIGENT ŠAK, 1922.	akvatinta	217 × 322
	37. VEĆE U PRAGU, 1923.	bakropis	180 × 250
DUŠAN JANKOVIĆ (1894 — 1950)	38. PORTRET BOLESNOG PRIJATELJA, 1923.	bakropis	395 × 195
	39. UGAO U BEOGRADU I	litografija	185 × 225
	40. UGAO U BEOGRADU II	litografija	250 × 330
PIVO KARAMATIJEVIĆ (1912 — 1963)	41. TRIGASTEL, 1935.	drvorez	273 × 205
	MAPA »ZEMLJA«		
	42. ŽETELJKE	linorez	170 × 150
	43. ORANICA	linorez	170 × 150
FRANCE KRALJ (1895 — 1960)	44. DUBIROG	linorez	170 × 150
	45. SELJAK	linorez	160 × 145
	46. AUTOPORTRET, 1929.	drvorez u boji	300 × 290
	TONE KRALJ (1900)	47. IZGNANICI, 1921.	bakropis
48. OSMEH, 1921.		bakropis	203 × 160
49. PUST, 1932.		bakropis	500 × 385
50. SEOSKA SVADBA, 1934.		drvorez	595 × 472
MIROSLAV KRALJEVIĆ (1885 — 1913)	51. TUČNJAVA, 1912.	bakropis	173 × 210
	52. U KRČMI, 1912.	bakropis	125 × 180
	53. NA IZLETU, 1912.	bakropis	125 × 180
	54. KOKOTE	drvorez	155 × 105
	55. OBOŽAVANJE LEPOTE, 1912.	drvorez	155 × 110

	56. PRISLUŠKIVANJE, 1912.	bakropis	200 × 155
	57. KRIST I PRELJUBNICA, 1912.	bakropis	200 × 155
BRANKA KRISTIJANOVIĆ-HEGEDUŠIĆ (1907)	58. ZEMLJA, 1934.	litografija	305 × 410
TOMISLAV KRIZMAN (1882 — 1955)	59. TEŠKE MISLI	akvatinta	310 × 240
	60. ZAGREB — PRVA NOVO-GRADNJA NA SAJMIŠTU	bakropis	345 × 265
	61. PORTRET ŽENE	bakropis	432 × 400
MIRKO KUJAČIĆ (1901)	MAPA »RIBARI, 1934.		
	62. SUNCE UŽEGLO, SARDELU MORAJU USOLITI	drvorez	210 × 265
	63. NA LOVIŠTIMA DIŽU VRŠE	drvorez	210 × 275
PETAR LUBARDA (1907)	64. SPUŽ NA ZETI	linorez	225 × 160
MIHA MALEŠ (1903)	65. KARNEVAL, 1927.	litografija	360 × 265
	66. PREDGRAĐE, 1927.	litografija	520 × 360
FRANCE MIHELIĆ (1907)	67. MRTVA PRIRODA S LUTKOM, 1934.	litografija	583 × 416
	68. ATELJE, 1933. (Vlasništvo Moderne galerije, Ljubljana).	litografija	502 × 681
PEĐA MILOSAVLJEVIĆ (1908)	69. TUČA, 1931.	linorez	230 × 320
	70. FOTOGRAFISANJE, 1931.	linorez	215 × 300
MIHAILO S. PETROV (1902)	71. RITAM, 1921.	linorez	
	72. HIDAK ES UTAK, 1922.	linoleum	
	73. KOMPOZICIJA, 1922.	linorez	
	74. AUTOPORTRET	linorez	
	75. LINOLEUM	linoleum	
	76. ZAČARANI KRUGOVI (Grafike objavljene u časopisima »Zenit«, »Dada Tank« i »Ut« 1921—1923).	linorez	
	77. BARKE I MESEC, 1923.	drvorez	115 × 140
VENO PILON (1896)	78. AMOUR SIMPLE, 1921.	bakropis	334 × 390
	79. MARIJ KOGOJ, 1923.	bakropis	300 × 250
OTON POSTRUŽNIK (1900)	80. LINOREZ I, 1934.	linorez	440 × 322
	81. LINOREZ II, 1934. (Vlasništvo Gradske galerije suvremene umjetnosti, Zagreb).	linorez	440 × 322
	»MAPA PROLJETNOG SALONA«, 1920.		
	82. Jozo Kljaković		
	83. Ivan Meštrović		
	84. Toma Rosandić		
	85. Karlo Mijić		
	86. Dušan Kokotović		

	87. Vladimir Varlaj		
	88. Marijan Trepše		
	89. Marino Tartaglia		
	90. Đuro Tiljak		
	91. Zlatko Šulentić		
	92. Vladimir Becić		
	93. Milivoj Uzelac		
IVAN RADOVIĆ (1894)	94. AKT	litografija	745 × 530
	95. NA POLJU	litografija	240 × 270
MAKSIM SEDEJ (1909)	96. PREDGRAĐE VII, 1933.	linorez	230 × 215
	97. PREDGRAĐE XI, 1933.	linorez	230 × 215
	98. BOG U TRBOVLJU VII, 1936.	linorez	160 × 130
	99. BOG U TRBOVLJU XVII, 1936.	linorez	160 × 130
VILIM SVEČNJAK (1906)	100. PARISKE REMINISCENCE, 1933.	linorez	440 × 330
	101. INTIMA, 1934.	linorez	405 × 315
BOGDAN ŠUPUT (1914 — 1942)	102. ISTOVAR	linorez	125 × 90
	103. PEJSAŽ SA DEREGLIJOM, 1939.	linorez	90 × 150
IVAN TABAKOVIĆ (1898)	104. PORTRET M. T., 1923.	litografija	640 × 490
ERNST TOMAŠEVIĆ (1897)	105. ZAGORJE, 1920.	litografija	440 × 620
	106. POLJA, 1920.	litografija	155 × 405
	107. PREDEO, 1920.	litografija u boji	480 × 348
MARIJAN TREPŠE (1903—1964)	108. UDVARANJE	bakropis	203 × 165
	109. PLES	bakropis	118 × 157
	110. ILUSTRACIJA ZA GOGOLJEV »VIŠ«, 1926.	bakropis	162 × 120
RADOJICA ŽIVANOVIĆ- NOJE (1903—1944)	111. KOMPOZICIJA	linorez	140 × 103
1941 — 1945.			
MARIJAN DETONI (1905)	112. PLODOVI UZBUĐENJA I, 1941—1942.	litografija	355 × 275
	113. PLODOVI UZBUĐENJA II, 1941—1942.	litografija	355 × 275
BOŽIDAR JAKAC (1899)	114. SLOVENSKI PARTIZAN, 1944.	bakropis	140 × 125
	115. PORTRET R. Č., 1944. (poklon Milice Zorić i i Rodoljuba Čolakovića).	bakropis	130 × 120

MAPA »JAMA«, 1944.

EDO MURTIĆ (1921)	116. Str. 21	litografija	265 × 210
	117. Str. 13	litografija	265 × 210
	118. Str. 15	litografija	265 × 210
ZLATKO PRICA (1916)	119. Str. 3	litografija	265 × 210
	120. Str. 11	litografija	265 × 210
	121. Str. 26	litografija	265 × 210
PIVO KARAMATIJEVIĆ (1912 — 1963)	122. GONI IH DRUŽE BORČE	štampani	
		linorez	105 × 140
	123. SVI NA POSAO	štampani	
		linorez	140 × 108
NIKOLAJ PIRNAT (1903 — 1948)	124. NOĆNI JURIS	linorez	175 × 240
	125. BEG IZ RAJHA, 1944.	linorez	223 × 150
1945—1965.			
KOSTA ANGELI RADOVANI (1916)	126. LJUDI I NELJUDI, 1957.	litografija	445 × 560
	127. JUKE — BOX, 1964.	litografija	500 × 720
DRAGUTIN AVRAMOVSKI (1931)	128. GLAVA II, 1961.	monotipija-	
		linorez u boji	545 × 360
BISERKA BARETIĆ (1933)	129. PODNE, 1964.	suha igla	500 × 360
	130. SUŠA, 1963.	suha igla	500 × 640
JANEZ BERNIK (1933)	131. GRAFIKA, VIII, 1960.	akvatinta u	
		boji	280 × 495
	132. OKNO, 1964.	akvatinta u	
		boji	645 × 497
	133. DOKUMENT III, 1964.	akvatinta u	
		boji	625 × 495
	134. PLOČA X, 1964.	akvatinta u	
		boji	495 × 325
JANEZ BOLJKA (1931)	135. MOTIV IZ RIBNICE, 1962.	akvatinta u	
		boji	640 × 105
	136. MOTIV IZ RIBNICE	akvatinta u	
		boji	640 × 490
BOGDAN BORČIĆ (1926)	137. RIBARSKO ZNAMENJE, 1963.	akvatinta	605 × 415
	138. KOMIŠKA VRATA, 1963.	akvatinta- bakropis	645 × 495
ZLATKO BOUREK (1929)	139. MALI GOST, 1962.	bakropis i akvatinta	510 × 710
STOJAN ČELIĆ (1925)	140. KOREN, 1954.	bakropis	310 × 385
	141. FIGURE IGRAJU, 1954.	bakropis	350 × 315
	142. POJAVA DANA, 1963.	bakropis- akvatinta	470 × 510
	143. PROSTOR VI/a, 1964.	bakropis	580 × 408
	144. TEZEJEVO PROKLETSTVO, 1965.	bakropis	490 × 645

MILOŠ ĆIRIĆ (1931)	145. PROZIVKA, 1963.	drvorez	600 × 430
JELENA ĆIRKOVIĆ (1910)	146. GLAVA	akvatinta	235 × 180
SLAVOLJUB ČVOROVIĆ (1934)	147. PREDEO, 1964.	linogravura u boji	410 × 495
RIKO DEBENJAK (1908)	148. ISTRANKE, 1953.	akvatinta	295 × 402
	149. MRTVI PROZOR (ciklus »Tragovi na malteru«; XX, 1961.	bakropis i akvatinta u boji	645 × 500
	150. VEZIROV MOST (ciklus »Tragovi na malteru«; XXIV 1961.	bakropis u boji	500 × 650
	151. UDARCI NA ZIDU (ciklus »Tragovi na malteru« XI, 1961.	bakropis i akvatinta u boji	640 × 490
	152. CRNI ČEŠALJ SA CRVE- NOM MRLJOM, 1962.	akvatinta u boji	495 × 320
MARIJAN DETONI (1905)	153. KOLA, 1959.	akvatinta	490 × 640
BOŽIDAR DŽMERKOVIĆ (1930)	154. TRIPTIH II, 1964.	linogravura	445 × 710
ĐELJOŠ ĐOKOVIĆ (1933)	155. CRVENO POLJE, 1964.	akvatinta u boji	335 × 350
	156. IZNAD GRADA, 1964.	akvatinta	495 × 395
MILIVOJ GRUJIĆ-ELIM (1929)	157. ŠKOLJKE, 1964.	bakropis i akvatinta	110 × 150
ŽELJKO HEGEDUŠIĆ (1906)	158. POKUS, 1964.	bakropis i akvatinta	495 × 345
JOŽE HORVAT-JAKI (1930)	159. TURUPUS, 1964.	bakropis	323 × 498
BOŽIDAR JAKAC (1899)	160. UMIRUĆI USAMLJENIK, 1965.	bakropis	645 × 490
MILORAD JANKOVIĆ (1927)	161. SVEČANOST, 1964.	akvatinta	490 × 420
	162. STARE STVARI, 1964.	bakropis i akvatinta	495 × 373
ANDREJ JEMEC (1934)	163. PEJSAŽ V, 1964.	akvatinta u boji	645 × 243
BOŠKO KARANOVIĆ (1924)	164. NA OBALI REKE 1961.	akvatinta	403 × 450
	165. MRTVI SATIR, 1963.	linogravura u boji	375 × 380
	166. FAUN POPODNE, 1964.	linogravura	580 × 475

NIVES KAVURIĆ-KURTOVIĆ (1938)	167. CRNA RANA, 1964.	bakropis	620 × 430
MILAN KERAC (1914)	168. NOĆNI ČUVAR, 1956.	linorez u boji	340 × 480
ALBERT KINERT (1919)	169. ŽENA NA MULI 170. ŽENA I MAGARE 171. BEZIMENI OBLIK, 1965. 172. BIOLOŠKA VARIJACIJA, 1965.	bakropis suha igla rulet rulet	275 × 203 274 × 313 645 × 365 500 × 310
LJUBOMIR KOKOTOVIĆ (1936)	173. ČEKANJE I, 1964. 174. ČEKANJE II, 1965.	linogravura linogravura	345 × 570 480 × 655
RADOVAN KRAGULJ (1934)	175. PČELINJAK 176. FOSILNI CVET, 1962.	akvatinta akvatinta	375 × 280 395 × 355
JOVAN KRATOHVIL (1924)	177. JAMA III, 1959. 178. KOMPOZICIJA, 1960.	gipsorez u boji gipsorez u boji	 560 × 694 780 × 520
MARKO KRSMANOVIĆ (1930)	179. DVE GLAVE, 1963. 180. GLAVA, 1964. 181. ČETIRI FIGURE, 1964.	duboka štampa duboka štampa duboka štampa	 245 × 390 645 × 490 315 × 495
BOGDAN KRŠIĆ (1932)	182. POBEDNICI, 1962. 183. PRIPREME ZA PARADU TRIUMFA I LUDOSTI U SLAVU ERAZMA, 1963.	bakropis i akvatinta bakropis i akvatinta	 320 × 455 343 × 245
OTO LOGO (1931)	184. GRAFIKA 17, 1961,	litografija u boji	 635 × 480
ALEKSANDAR LUKOVIĆ (1924)	185. SUMORAN DAN, 1959. 186. IZ CIRKUSA VIII, 1957.	litografija u boji litografija u boji	 500 × 700 500 × 605
BRANISLAV MAKEŠ (1938)	187. IZ LIKOVNE DIJALEKTIKE: jedinstvo suprotnosti, 1963.	meka prevlaka	 414 × 494
VLADIMIR MAKUC (1926)	188. VO, 1961. 189. MAGARAC, 1962.	akvatinta i bakropis u boji bakropis i akvatinta u boji	 320 × 495 389 × 492

	190. POPALJEN DOM, 1961.	akvatinta i bakropis u boji	350 × 490
	191. ŽENE, 1963.	akvatinta i bakropis u boji	488 × 645
MIHA MALEŠ (1903)	192. NA TRGU, 1950.	bakropis	490 × 320
MILAN MARTINOVIĆ (1931)	193. KOMPOZICIJA, 1961.	bakropis i akvantita	233 × 220
MARIO MASKARELI (1918)	194. USAMLJENIK, 1955.	linorez	380 × 455
MIRJANA MIHAČ (1924)	195. U SOBI	drvorez	220 × 350
SLOBODAN MIHAILOVIĆ (1932)	196. KUĆE U POLJU, 1963.	drvorez	590 × 675
FRANCE MIHELIČ (1907)	197. HIMERE, 1955.	drvorez	702 × 502
	198. RUKE MRTVE MAJKE,	drvorez	440 × 495
	199. PLES KURENATA	drvorez	330 × 413
	200. RASTINJE, 1959.	bakropis	315 × 375
	201. PROLETNJA NOĆ, 1960.	bakropis	316 × 400
VUKOSAVA MIJATOVIĆ (1937)	202. U PREDVEČERJE KRUGOVI, 1964.	akvatinta	585 × 373
BRANKO MILJUŠ (1936)	203. NADA, 1963.	akvatinta	270 × 240
	204. IGRA FORMIRANJA, 1963.	akvatinta	340 × 270
	205. PAD IKARA, 1963.	akvatinta	r = 295
	206. PLODNE FORME III, 1963.	akvatinta	r = 275
	207. PIETA, 1963.	akvatinta	275 × 205
EDO MURTIĆ (1921)	208. KOMPOZICIJA, 1955.	litografija u boji	460 × 995
	209. KOMPOZICIJA, 1957.	linorez u boji	545 × 750
MIODRAG NAGORNI (1932)	210. GALAKSIJA, 1962.	akvatinta u boji	320 × 295
	211. METEOR PADA, 1963.	akvatinta u boji	330 × 235
MILIVOJ NIKOLAJEVIĆ (1912)	212. GRANJE U VODI, IV, 1959.	kamenorez	290 × 470
	213. DIJAGONALNO GRANJE NA VODI, 1961.	kamenorez	490 × 750
	214. ČVRSTO GRANJE U VODI, 1962.	kamenorez	495 × 695
VUKOSAVA OBRADOVIĆ (1933)	215. SEĆANJE NA RENESANSU, 1961.	akvatinta	425 × 600

ANKICA OPREŠNIK (1919)	216. VARIJACIJA, 1962.	linorez u boji	550 × 645
	217. PODNE, 1962.	drvorez i linorez u boji	650 × 555
	218. LOVIŠTE III, 1962.	drvorez i linorez u boji	650 × 550
SLOBODAN PEJOVIĆ (1932)	219. PLANDIŠTE KRAJ TISE, 1958.	bakropis	200 × 285
	220. DEGENERACIJA, 1963.	drvorez u boji	612 × 480
ORDAN PETLEVSKI (1930)	221. VIZIJA, 1963.	linorez i drvorez u boji	895 × 452
	222. BILJKA FOSIL, 1964.	drvorez u boji	674 × 438
	223. RUDAR I, 1950.	drvorez	257 × 195
MIHAILO S. PETROV (1902)	224. SVETLOST — PROSTOR — MATERIJA, II, 1961.	meka prevlaka	323 × 245
	225. DINAMIČAN DOGAĐAJ, 1961.	bakropis	318 × 248
	226. IMRPOVIZACIJA III, 1961.	meka prevlaka	326 × 245
	227. KOMPOZICIJA, 1961.	akvatinta	318 × 248
	228. U ČAST EL LISSITSKOM, 1956.	serigrafija	280 × 275
IVAN PICELJ (1924)	229. CM — 11—1, 1964.	serigrafija	
	230. CM — 7—1, 1964.	serigrafija	
	231. STARA KOVAČNICA, 1960.	akvatinta	455 × 355
MARJAN POGAČNIK (1920)	232. OPUSTOŠENA GNEZDA, 1962.	bakropis	385 × 335
	233. ROSNA NOĆ, 1964.	bakropis	503 × 291
OTON POSTRUŽNIK (1900)	234. KASNA JESEN, 1961.	litografija u boji	755 × 530
MARIJ PREGELJ (1913)	235. LITOGRAFIJA, 1962.	litografija	570 × 763
	236. LITOGRAFIJA, 1964.	litografija	755 × 565
ZLATKO PRICA (1916)	237. MLADA ŽENA, 1954.	suha igla	286 × 247
	238. ŽENA S PETLOM, 1956.	bakropis	
	239. ŽENA S PLODOVIMA, 1958.	akvatinta i bakropis	495 × 650
	240. VELIKI PLOD, 1965.	akvatinta i bakropis	490 × 650
	241. SVETLO JEDRO NA TAMNOJ POVRŠINI, 1964.	mešana tehnika	465 × 645
BOŽIDAR PRODANOVIĆ (1923)	242. RIBARSKÉ KUĆE NA LOFOTSKIM OSTRVIMA, 1963.	bakropis	330 × 443

JOSIP RESTEK (1915)	243. SVEMIRSKA KRETANJA, 1964.	akvatinta u boji	650 × 462
	244. OSVAJANJE MESECA, 1963.	akvatinta u boji	487 × 515
MIODRAG ROGIĆ (1932)	245. MRTVA PRIRODA SA GIP- SANOM GLAVOM, 1963.	litografija	420 × 500
	246. DŽOKEJ, 1964.	litografija	555 × 398
VILKO SELAN-GLIHA (1912)	247. LUTKA, 1953.	linorez	540 × 380
ZLATKO SLEVEĆ (1926)	248. ČOVEK, MESO I MREŽA 1960.	linorez	450 × 565
MLADEN SRBINović (1925)	249. NA BELOM, 1959.	litografija u boji	455 × 840
	250. U ZELENOM, 1960.	litografija u boji	860 × 490
	251. BEOGRADSKI PESNIK, 1965.	akvatinta i bakropis u boji	695 × 490
DRAGOSLAV STOJANOVIĆ-SIP (1920)	252. VARIJACIJA NA NARODNU TEMU I, 1965.	linorez	330 × 310
	253. VARIJACIJA NA NARODNU TEMU II, 1965.	linorez	265 × 326
VILIM SVEČNJAK (1906)	254. PIJANAC I NAPAST, 1947.	linorez	240 × 235
	255. MISLILAC, 1950.	litografija	355 × 280
	256. SUSRET, 1950.	litografija	355 × 250
BRANKO ŠOTRA (1906 — 1960)	257. IZ ŠUME, 1958.	drvorez	560 × 445
	258. PEČINA, 1959.	drvorez	560 × 450
	259. STARA HERCEGOVKA	drvorez	245 × 310
IVE ŠUBIC (1922)	260. SEĆANJE NA SUTJESKU, 1959.	litografija	595 × 430
MIROSLAV ŠUTEJ (1936)	261. ODREĐENA KOLIČINA II, 1965.	serigrafija	r = 400
	262. ODREĐENA KOLIČINA VII, 1965.	serigrafija	700 × 500
HALIL TIKVEŠA	263. HUTOVO II, 1964,	akvantita i bakropis	390 × 495
MEMNUNA VILA- BOGDANOVIĆ (1934)	264. ENTERIJER I, 1961.	akvantita	275 × 410
	265. LIMUN, 1965.	akvantita	285 × 490
LAZAR VUJAKLIJA (1914)	266. RIBNJAK, 1957.	litografija u boji	435 × 490
KAREL ZELENKO (1925)	267. GRADNJE, 1961.	bakropis	497 × 320
	268. DEČACI SA ZMAJEM, 1963/64.	bakropis	495 × 364

KATALOG REPRODUKCIJA

STRANA I

1. Miroslav Kraljević
2. Tomislav Krizman
3. Ljubo Babić
4. Vilko Gecan
5. Sergije Glumac
6. Marijan Trepše
7. Ernest Tomašević
8. Božidar Jakac
9. Veno Pilon

STRANA II

10. France Kralj
11. Miha Maleš
12. Tone Kralj
13. Ljuba Ivanović
14. Dušan Janković
15. Mihailo Petrov
16. Ivan Tabaković
17. Krsto Hegedušić
18. Branka Kristijanović-Hegedušić

STRANA III

19. Marijan Detoni
20. Vilim Svečnjak
21. Maksim Sedej
22. Đorđe Andrejević Kun
23. Pivo Karamatijević
24. Mirko Kujačić
25. Oton Postružnik
26. France Mihelić
27. Peđa Milosavljević

STRANA IV

28. Zlatko Prica
29. Edo Murtić
30. Nikolaj Pirnat
31. Ive Subić
32. Branko Sotra

STRANA V

33. France Mihelić
34. Vilim Svečnjak
35. Vilko Selan Gliha
36. Kosta Angell Radovani
37. Mladen Srbinić
38. Boško Karanović
39. Oton Postružnik
40. Mario Maskareli

STRANA VI

41. Jelena Cirković
42. Aleksandar Luković
43. Lazar Vujaklija
44. Milan Kerac
45. Zlatko Slevec

46. Božidar Prodanović
47. Slobodan Pejović
48. Dragutin Avramovski

STRANA VII

49. Marko Krsmanović
50. Božidar Džmerković
51. Miodrag Rogić
52. Vukosava Obradović
53. Vladimir Makuc
54. Milorad Janković
55. Marij Pregelj
56. Josip Restek
57. Vila Memnuna
58. Edo Murtić
59. Ivan Picelj
60. Jovan Kratochvil

STRANA VIII

61. Riko Debenjak
62. Janez Bernik
63. Slavoljub Čvorović
64. Janez Boljka
65. Andrej Jemec
66. Mihailo Petrov
67. Vukica Mijatović

STRANA IX

68. Biserka Baretić
69. Albert Kinert
70. Đeljoš Đoković
71. Milivoj Nikolajević
72. Stojan Čelić
73. Ankica Oprešnik
74. Zlatko Prica
75. Bogdan Borčić
76. Oto Logo

STRANA X

77. Karel Zelenko
78. Zlatko Bourek
79. Zeljko Hegedušić
80. Nives Kavurić Kurtović
81. Miloš Ćirić
82. Milan Martinović
83. Bogdan Kršić
84. Ljubomir Kokotović
85. Halli Tikveša

STRANA XI

86. Radovan Kragulj
87. Miodrag Nagorni
88. Branko Miljuš
89. Jože Horvat — Jaki
90. Marjan Pogačnik
91. Ordan Petlevski
92. Miroslav Sutej
93. Dragoslav Stojanović — Sip

1.

2.

3.

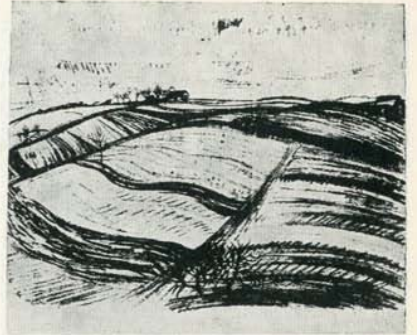
4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

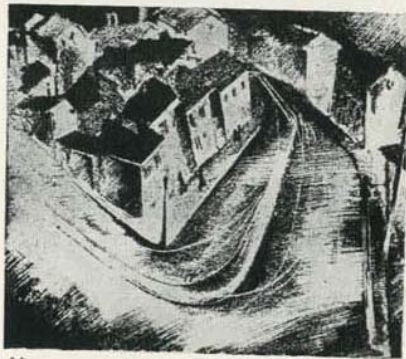
13.

16.

11.

14.

17.

12.

15.

18.

19.

22.

25.

20.

23.

26.

21.

24.

27.

KRV JE MOJE SVIJETLO I MOJA TAMNA.
 NA LENU NOĆ SU MENI ISEOPALI
 SA SRETNIM VIDOM IZ OČNIH JAMA,
 OD KARLA I OPAKA BUSENI DO MAJ FALI
 KEVAN U ZAJENU U MOZGU, KO RANU
 MOJE SU OČI ZGASILE NA MOJE DLANU.

SPOVEDNO JOŠ JV. TREPERILE PICE
 U NJIMA, NEBO BLADO SE OKRENUO/
 IČUĆIO SAM, KAVANO NA LICE
 UTOKULO JE S MADRINOM U ZJENU/
 NA DUNU OŠI TRAKAMA SE SMJUV
 I MOJE SUZE NE MOGU DA LIJU.

SAMO KROZ PESTE KARLER SU KAPI
 TOPLE I GUSTE, KOJE KRVNIK NABE
 JOŠ GONGOMI MUDNO DUVIJA, NOJE ZJAM -
 DA BOJEŠ U VJAT ZABODE MI SLABE/
 A MENE DRAGOST OVRHNI VJZE,
 IČUĆIO SAM, KARLEJE KAO SUZE.

28.

30.

DEVAČ SE PRED A MNOM NATRAC A NAKNI NAGO
 KAO OD ČUČA ONDA JE ZASTENO
 NAPLELO DOŠIHO VEDAHNOU BLAGO
 I TIHI VIZAM I KREKLANUSA MU JENIU. A
 ŽUVA SE PUVŠIHI KAO ŠIBAN. ŽINE
 PRED A MNOM PARTOE BEJONE PRAZINE

ŽIVANITIM, NAPLELO I ALIUVJAH SE NATRAC.
 BEZ RAVNOVJESIA - KAD DA SAM STAO
 JEŽIVE NICE PROVALJE NA PLAGU.
 A I SA MENE OBUČI PUNOŠ I AO
 BUJELA ŠEJELA U PRU MI SINU.
 ČENA ME SINU S PLECI U DUBINU.

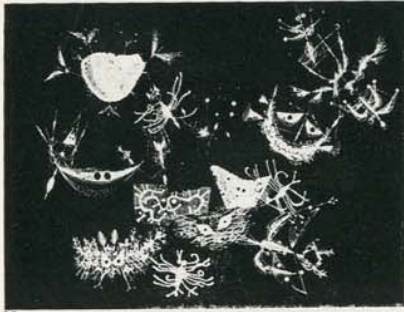
29.

31.

32.

33.

36.

39.

34.

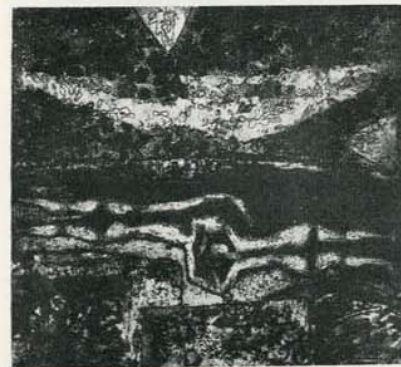
37.

40.

35.

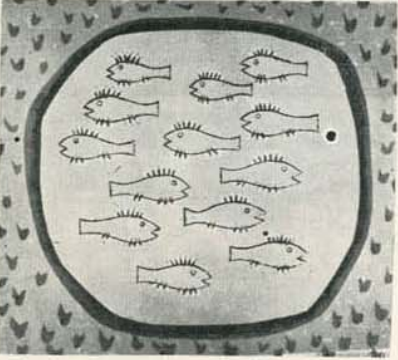
38.

41.

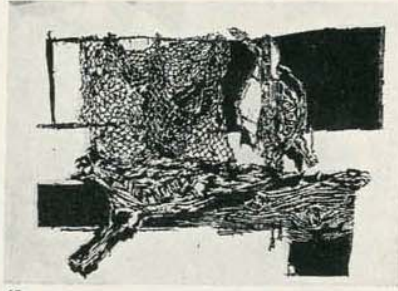
42.

43.

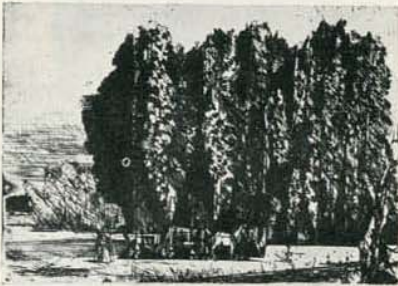
44.

45.

46.

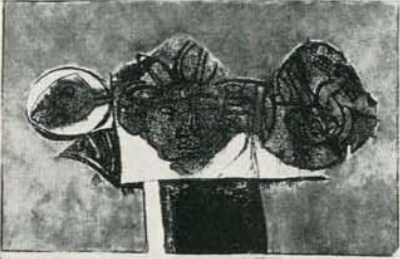
47.

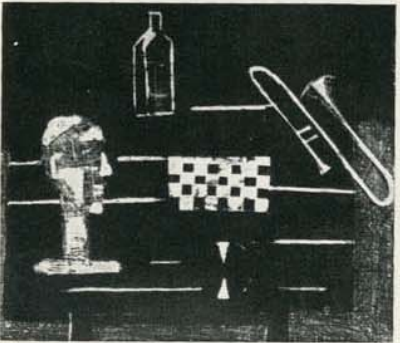
48.

49.

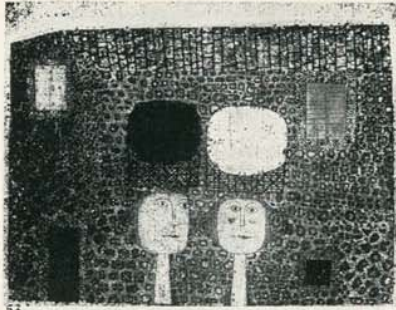
50.

51.

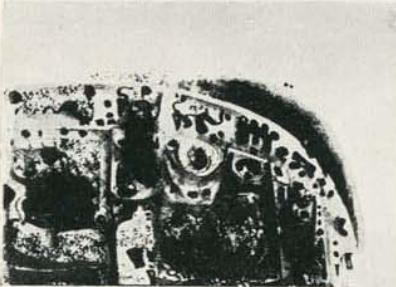
52.

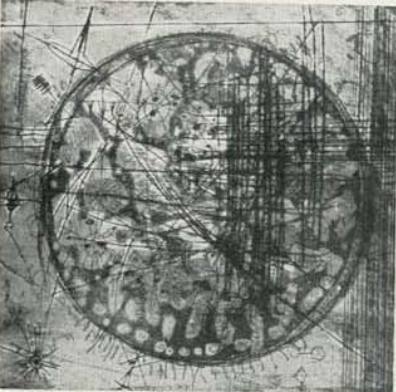
53.

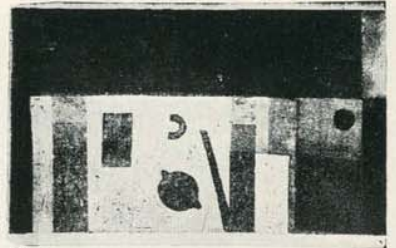
54.

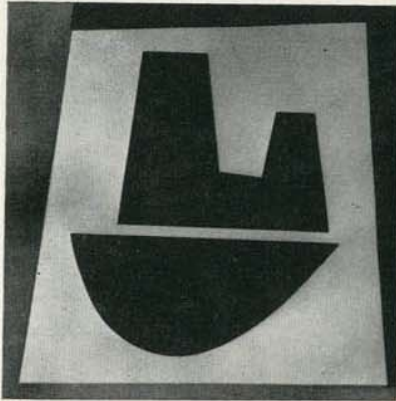
55.

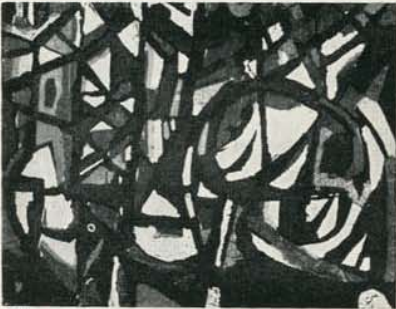
56.

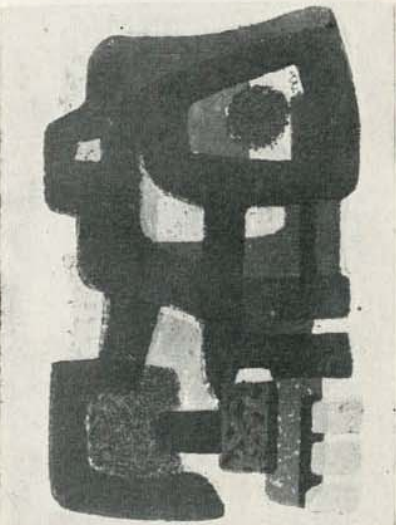
57.

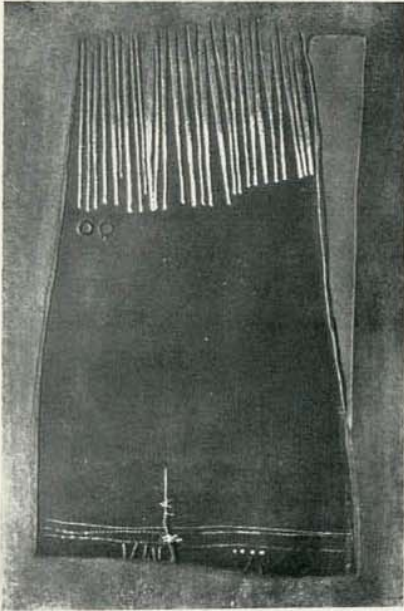
58.

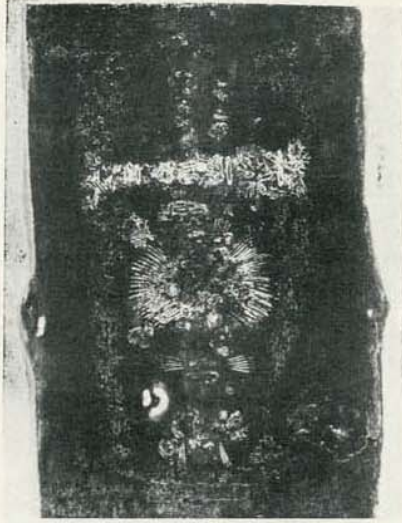
59.

60.

61.

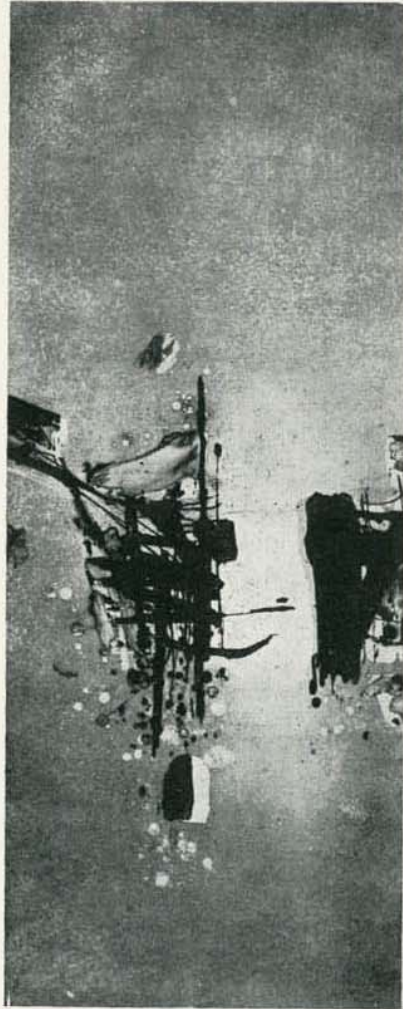
64.

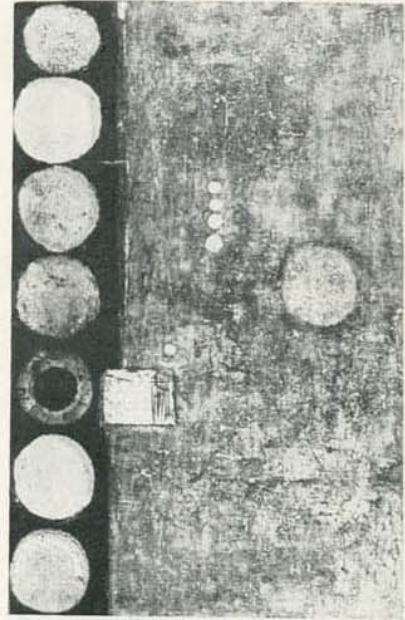
66.

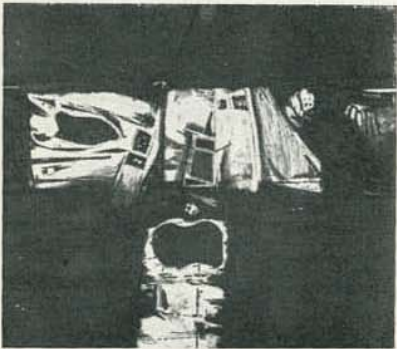
62.

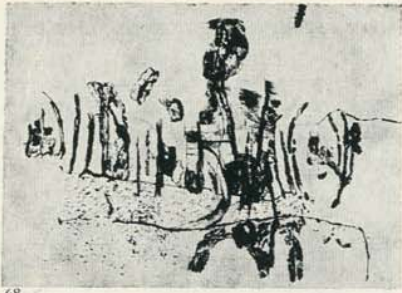
65.

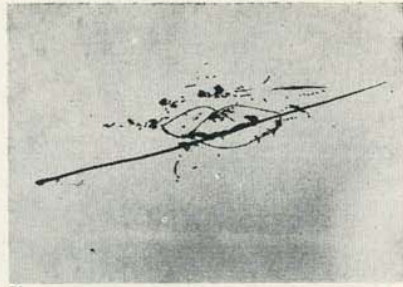
67.

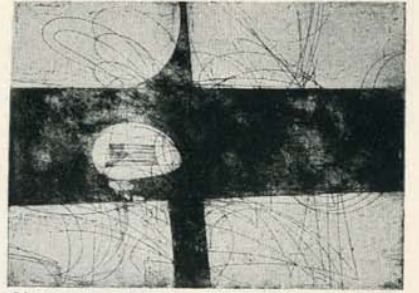
63.

68.

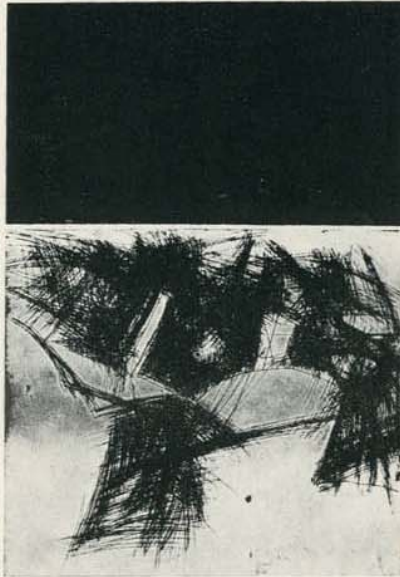
71.

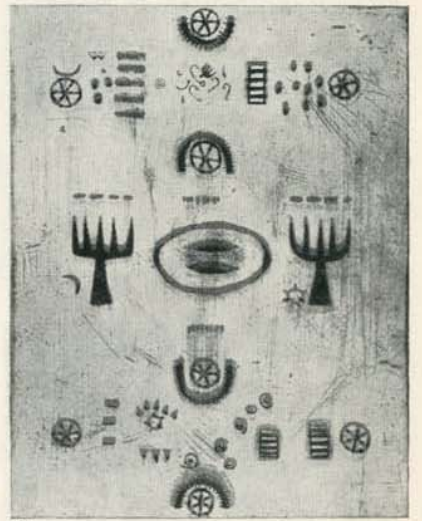
74.

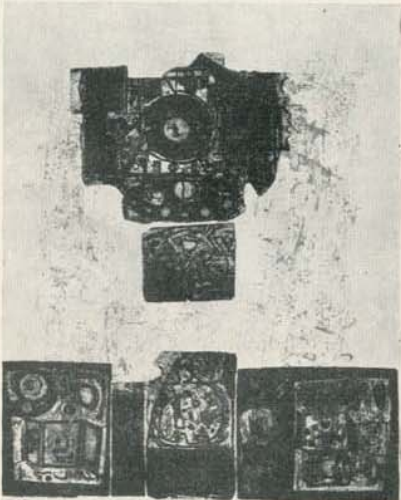
69.

72.

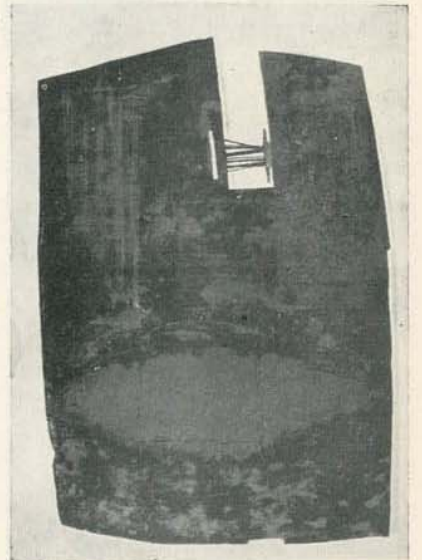
75.

70.

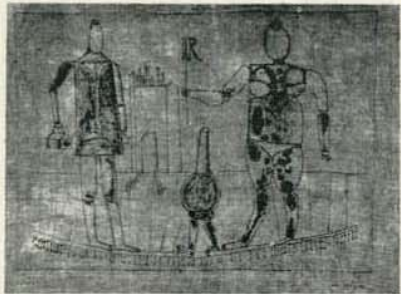
73.

76.

77.

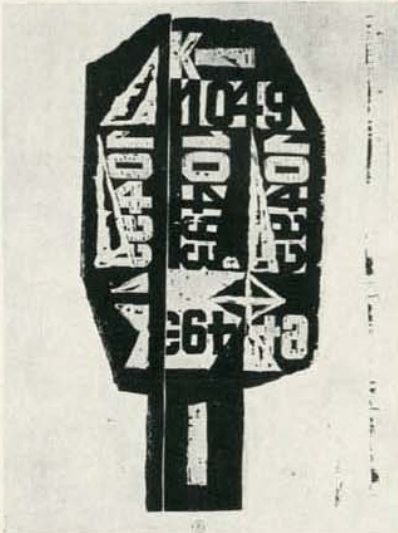
78.

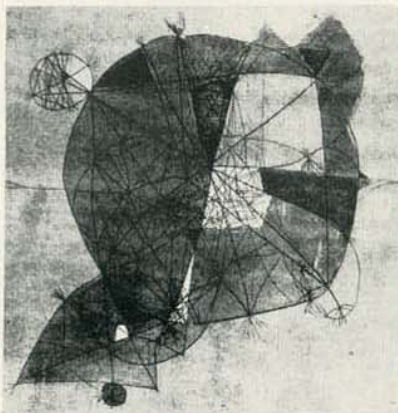
79.

80.

81.

82.

83.

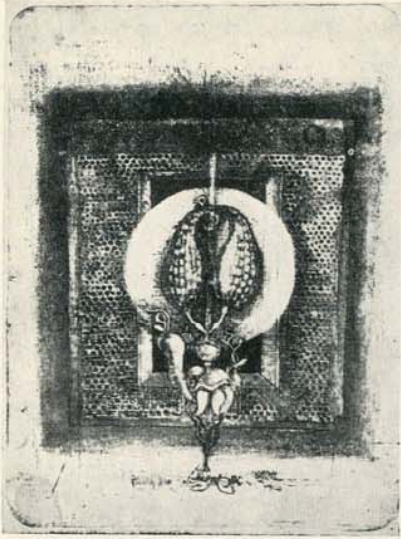

84.

85.

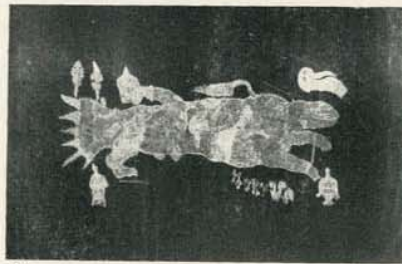
86.

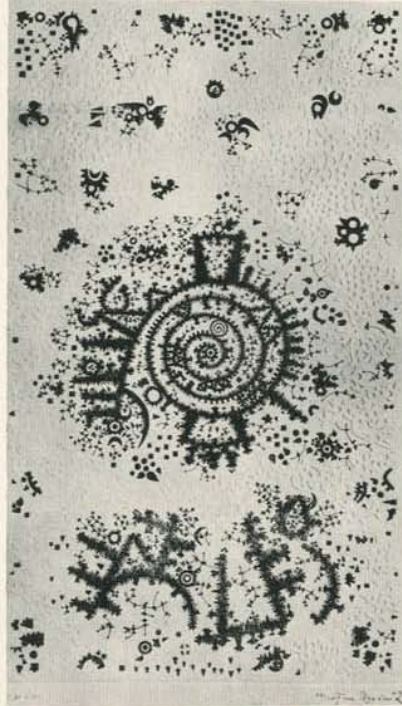
87.

88.

89.

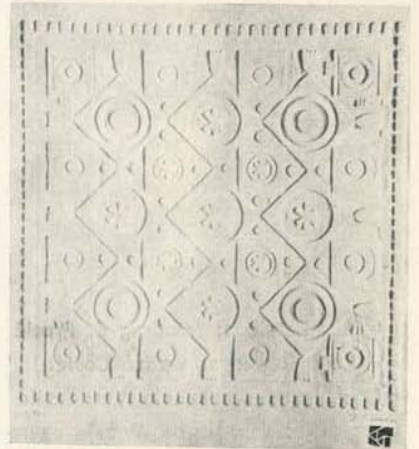
90.

91.

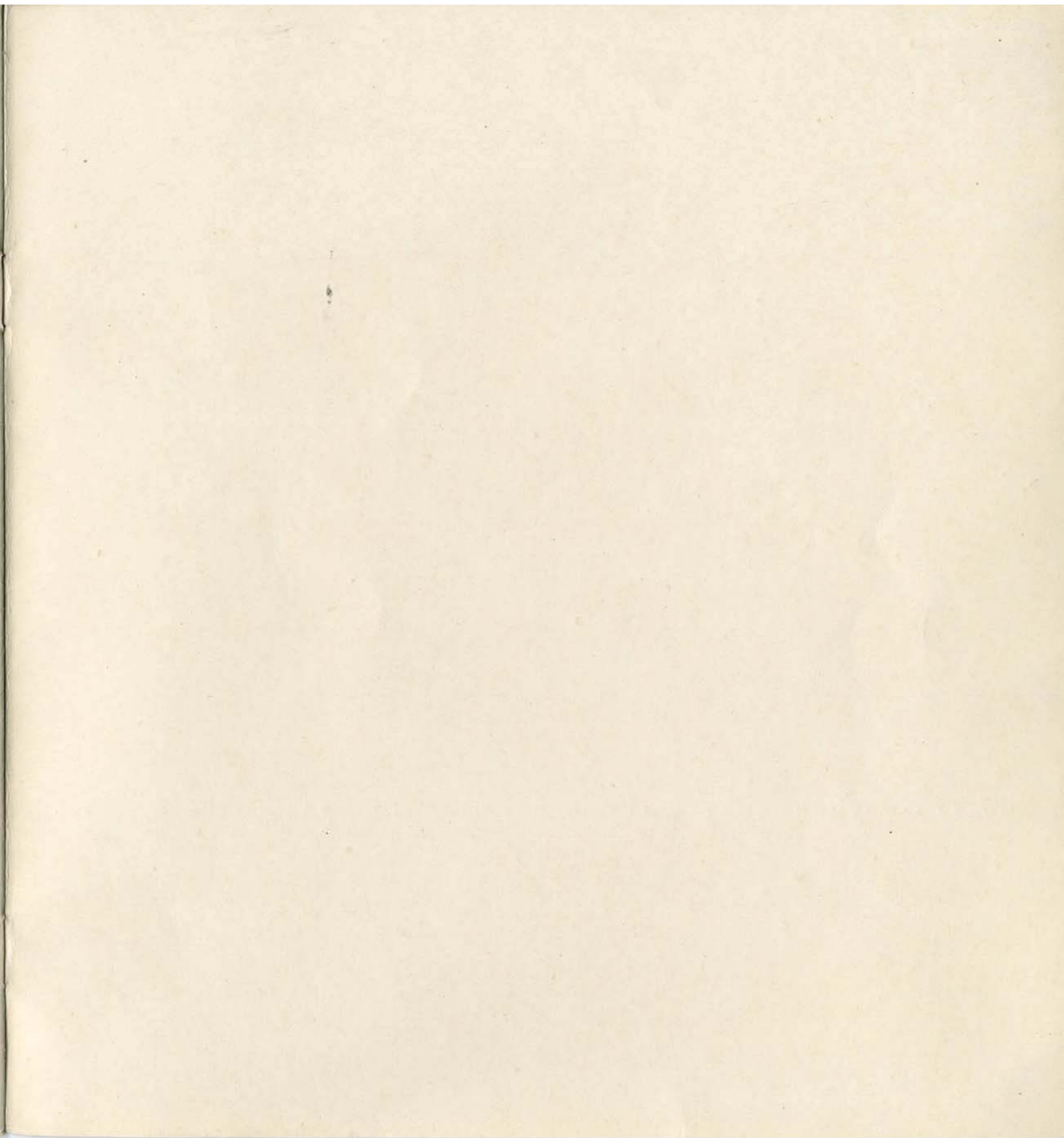
92.

93.

urednik kataloga: Miodrag B. Protić
redakcija kataloga: Božica Ćosić
grafička oprema: Nikola Masniković
fotografija: foto-sluzba Muzeja savremene umetnosti u Beogradu —
Hristifor Nastasić; fotosi kat. br. 67, 152, 233 —
foto-sluzba. — Moderna galerija u Ljubljani

Stampa »Srboštampa« — Beograd, Dobračina 6—8

MUZEJ SAVREMENE UMETNOSTI • BEOGRAD • 20 OKTOBAR—20 DECEMBAR 1965.